

Jak má zdravotnický pracovník postupovat, setká-li se s osobou, která vykazuje známky domácího násilí? Osoby ohrožené domácím násilím většinou samy od sebe sdělí jen málo informací o svém problému. Promluví však, budou-li dostávat jednoduché a přímé otázky pronesené rozvázným tónem a v důvěryhodném prostředí. Dotazy zaměřte tak, abyste zejména zjistili okolností, za nichž došlo k poranění, včetně časových údajů, zda se poranění vyskytlo už v minulosti a zda nedošlo ke znásilnění. Pacienta poučte o možnostech pomoci. V případě viditelných zranění – podlitin, známek týrání, podvýživy, zanedbání péče – by měl zdravotnický pracovník postupovat podle standardu, který je platný v daném zdravotnickém zařízení. V případě, že neexistuje standard, který by obsahoval, jak má zdravotník postupovat při podezření na týrání, tak by zdravotník měl nejprve vykázat z místnosti osobu, u které je podezření, že je původcem zranění. Známky týrání je potřeba podrobně popsat a dokumentovat. Základem dokumentace je lékařské vyšetření, které zjistí rozsah poranění, zdravotní následky špatného zacházení, podrobný záznam zjištěných skutečností a fotodokumentace. Při podezření na spáchání trestného činu v případě nezletilé osoby existuje oznamovací povinnost.

Pro komunikaci s osobami ohroženými domácím násilím platí následující obecná pravidla:

- *K pacientovi přistupujeme citlivě, empaticky a trpělivě, tedy nespícháme a nemluvíme ve stresu.*
 - *Vyjadřujeme osobní pocity – oceníme, že pacient vyhledal pomoc, pojmenujeme domácí násilí a jeho nepřijatelnost.*
 - *Přijímáme pacientovy emoce, např. ho necháme vyplakat.*
 - *Navrhujeme alternativy řešení pacientovy situace i alternativy další péče, pacienta do ničeho nenutíme.*
 - *Respektujeme přání pacienta (pacient se rozhoduje sám), tedy i to, pokud další pomoc a péči odmítne.*
 - *Dbáme na to, aby naše verbální projevy byly v souladu s neverbálními, udržujeme s pacientem oční kontakt, používáme techniky aktivního naslouchání, techniky kladení otázek.*
 - ***Vyvarujeme se utěšování – „to se spraví“, „to bude dobré“, nebudeme pacienta litovat.***
 - *Nic nevyčítáme, neobviňujeme nikoho - např. „jak vám to mohlo ten a ten udělat?“*
 - *Neslibujeme nesplnitelné, vyvarujeme se milosrdných lží.*
 - *Vyvarujeme se patologizování projevů pacienta – např. „to není normální“.*
 - *Nepoužíváme cizí slova.*
 - *Pokud pacient potvrdí existenci domácího násilí, vyzdvihneme skutečnost, že se se svým problémem svěřil, a povzbudíme jej k dalšímu rozhovoru.*
 - *Před propuštěním pacienta zjistíme, zda se nebojí jít domů. Pokud ano, zeptáme se, zda má rodinu či přátele,*
- k nimž by mohl jít. Pokud ne, pokusíme se zprostředkovat pacientovi kontakt na některé ze specializovaných zařízení zabývajících se problematikou domácího násilí nebo na azylový dům. V krajním případě lze pacienta hospitalizovat.*
- *Pokud pacientovi bezprostřední nebezpečí nehrozí, poskytneme mu kontakt na organizace poskytující pomoc osobám ohroženým domácím násilím a na krizové telefonické linky.*
 - ***Pokud pacient domácí násilí nepotvrdí nebo o něm nechce hovořit, zaměříme se na zranění, která mohou domácí násilí indikovat – zranění hlavy, zad, krku, trupu, prsou, břicha a genitálií, zranění, která napovídají o zápasu a pokud je pacientka těhotná všímáme si zejména zranění břicha a prsou. Dalším indikátorem násilí jsou stopy po zranění v minulosti nebo jejich vysvětlení, které neodpovídá typu zranění. V tom případě se ptáme konkrétně: „Vypadá to, jako by vás někdo uhodil – jak se to stalo? Lidé, kteří mají tyto potíže, většinou přicházejí z rodin, v nichž dochází k násilí – je to tak i u vás?“¹***
 - *Dostaneme-li kladnou odpověď, postupujeme podle výše uvedeného návodu.*
 - ***Jestliže pacient nadále násilí popírá, ale my jsme přesvědčeni, že se o násilí jedná, zadokumentujeme svůj názor a informujeme pacienta, kde může vyhledat další pomoc.***

1 <http://www.domacinasili.cz>

Pokud máte podezření, že dítě ohrožuje násilí v rodině nebo je jeho svědkem, je důležité, abyste nejprve získali kontrolu nad vlastními emocemi. Můžete cítit pochybnosti o tom, zda je něco takového skutečně možné, nejistotu, co máte udělat a jak dítěti pomoci, na koho se obrátit a také obavy, bezmoc, soucit, vztek. Pokud máte dítěti pomoci a být mu oporou, je důležité, abyste sami zachovali klid a sebejistotu. Je dobré si uvědomit, co vám v situacích, kdy se necítíte jistí, pomáhá, jak můžete znovu získat rovnováhu. Ať už se vám dítě svěří spontánně nebo rozhovor plánujete, snažte se zajistit pohodlí pro sebe i dítě.

Dítě můžete podpořit např. tím, že mu sdělíte: ¹

- že je velmi statečné, že vám vše otevřeně sdělilo, že jste rád/a, že s vámi o tomto problému mluví,
- že je vám líto, co se jí/mu stalo / co zažilo, že to není její/ho chyba,
- že v tom není samo, že se takové věci staly i jiným dětem,
- že má právo na své pocity,
- že se pokusíte udělat vše pro to, abyste jí/mu pomohl/a (ale neslibujte jim věci, o kterých nejste přesvědčeni, že je můžete splnit), že jste tam od toho, abyste jí/jemu poskytl/a podporu,
- že tím, že o násilí hovoří, může pomoci sourozencům i rodičům.

Důležité aspekty rozhovoru s dítětem: ²

- *Kladení otevřených otázek: Řekni mi, co se stalo. . . Co se stalo potom? Kde jsi přišel/a k této modřině?*
- *Vyvarujte se otázek zavádějících, takových, které obsahují vaše domněnky - co se stalo nebo kdo to způsobil, např.: „Tu modřinu máš od toho, jak tě maminka uhodila?“ Otázek, na které vám již dítě odpovědělo, např.: „Určitě to byl strýček XY?“ A také otázek, které se dotazují na příčinu toho, co se stalo (děti si pak často myslí, že je za násilí obviňujete).*
- **Neslibujte nic, co nemůžete dodržet, neslibujte mu např., že to, co vám právě řeklo, bude vaše tajemství. Je důležité dítěti vysvětlit, že o některých věcech se musí mluvit, aby se někomu mohlo pomoci nebo zabránit tomu, aby byl někdo zraněn. Řekněte dítěti, že o situaci budete hovořit pouze s lidmi, kteří se mu budou snažit také pomoci.**

Aspekty rozhovoru s dítětem při podezření na syndrom CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte)

- *soustředíme se na vytvoření a udržení kontaktu, nenaléháme na přesné výpovědi*
- *neoznačujeme popisované zážitky jako týrání či zneužívání dříve, než tak učiní dítě samotné (k popisu používáme vyjádření dítěte, včetně označení metaforických)*
- **dáváme najevo, že dítě se obrátilo na „správného člověka“**
- *nepřímo nabízíme varianty dalšího postupu („dětem v podobné situaci přijde nejlepší jít za odborníkem. . .“)*
- *máme na paměti, že problém nevyřešíme, že cílem je poskytnout prvotní intervenci a najít další vhodné kroky*
- **dáváme dítěti najevo, že mu věříme**
- *pochválíme dítě za to, že se svěřilo (poukážeme na jeho odvahu ve chvíli, kdy dojde z jeho strany k pojmenování bezmoci)*
- *pomáháme dítěti pochopit, že za to, co se stalo či děje nemůže, není za to odpovědné*
- *pátráme po schopnosti dítěte říci „ne“, po tom co už dítě zkusilo udělat, aby zneužití/ násilí zabránilo*
- *pamatujeme si, že dítě někdy hovoří o skutečnosti, která se mu stala, jakoby se stala někomu jinému*
- *vyvarujeme se spojenectví s dítětem*

1 <http://www.stopnasili.cz/verejnost/dn-pro-pedagogy-a-vychovne-poradce/jak-podporit-dite.htm>

2 <http://www.stopnasili.cz/verejnost/dn-pro-pedagogy-a-vychovne-poradce/jak-podporit-dite.htm>

Ve své praxi se můžete setkat se situací, kdy osobu ohroženou domácím násilím přiveze na ošetření rychlá záchranná služba.

Vše dobře zadokumentujte:

- Zapište popis události tak, jak je pacient sám uvádí. K tomu dopište to, že dle vašeho soudu zranění odpovídá jiné skutečnosti (při podezření, že pacient záměrně zkresluje výpověď).
- Při popisu zranění se vyhněte nejasnosti, přílišné obecnosti, uveďte příčiny zranění a možný mechanismus vzniku zranění.
- Zakreslete do mapky těla všechna zranění, později to může být neocenitelný důkaz pro další řešení pacientovy situace.
- Všimněte si i předchozích zranění, např. hematomů, ran, odřenin, také o nich se ve své zprávě zmiňte.
- Nezapomeňte se zmínit o vzhledu, oblečení a psychickém stavu pacienta.
- **Všimněte si:** typických zranění – tj. obranných zranění na předloktích, vzniklých při obraně před útokem, hematomů v obličeji a na trupu, zranění hlavy, krku, zad, břicha a případně genitálií.
- **Informujte pacienta**, kdo jste, kde se nachází a co bude následovat.
- Pokud pacienta doprovází někdo z jeho příbuzných, **ověřte si**, zda se nejedná o násilnou osobu, která zranění způsobila. Pokud to tak není, je vhodné, když při ošetření bude někdo z pacientovy rodiny, může to přispět k snazší komunikaci a i podpořit pacienta.
- **Dbejte na soukromí** při vyšetřování a ošetření pacienta, omezte počet zdravotníků v místnosti na nezbytné osoby.
- **Zvažte, zda pacient nevykazuje známky akutního šoku**, akutního traumatu, kterými jsou: psychomotorický neklid až neúčelná aktivita, zrychlený tep a dechová frekvence, výrazná gesta a mimika, rychlý tok řeči, ve kterém nemusí být logika, někdy až slovní salát, tunelovité vidění, povrchní pozornost atd., nebo naopak přílišná pasivita, konformní chování, robotické jednání, pacient může dokonce upadnout do mdlob).
- **Dělejte pomalé pohyby**, snažte se mít i klid v hlase a v celém vystupování, říkejte, co se chystáte dělat následující chvíli, ujistěte pacienta, že je ve zdravotnickém zařízení správně, že bude dobře ošetřen.
- **Nebrzděte emoce!** Jsou „přirozenou“ součástí vypjatých situací (pozor ale, ať pacient neohrožuje sebe a okolí!), nechte ho vyplakat, vyvzlykat, může i zvracet nebo se pomočit. . .
- **Místo tisíců léků nabídněte svou lidskou účast, zájem a empatii.**
- **Nebojte se zeptat**, co by pacient potřeboval, chtěl – navede vás, jak dále postupovat.
- Pokud se rozhodnete pro hospitalizaci pacienta, nezapomeňte své **kolegy dobře informovat** a doporučte zvýšený dohled na pacienta.
- Můžete **předat letáček** s adresami pomáhajících organizací.
- **Oznamovací povinnost** máte pouze v případech týkajících se osob nezletilých. Tudiž zjistíte-li, že se fyzické útoky v rodině týkají i dětí, musíte věc ohlásit Policii ČR a orgánu sociálně právní ochrany dítěte. Pro komunikaci využijte prostřednictvím sociální pracovnice vašeho zdravotnického zařízení.
- **Kopii zprávy z lékařského ošetření** můžete poslat praktickému lékaři pacienta.
- **Před propuštěním pacienta zjistěte, zda se nebojí jít domů.** Zvýšené riziko signalizuje skutečnost, že násilná osoba je držitelem střelné zbraně, drogově závislá, vyhrožuje zabitím nebo sebevraždou, napadá i děti – v tom případě se zabývejte možností hospitalizace pacienta, nebo zjistěte, zda má rodinu či přátele, k nimž by mohl jít, případně doporučte obrátit se na policii. **Vše je potřeba zdokumentovat!**

V praxi se můžete setkat se situací, kdy osoba ohrožená domácím násilím vyhledá lékařské ošetření až několik hodin nebo dní po útoku a bude se snažit původ zranění zkreslovat nebo zlehčovat, bude neuspokojivě vysvětlovat vznik poranění.

Vše dobře zadokumentujte:

- Zapište popis události tak, jak je uvádí sám pacient. K tomu dopište své pozorování, že zranění neodpovídá poskytnutému vysvětlení (při podezření, že pacient záměrně zkresluje svoji výpověď).
- Při popisu zranění se vyhněte nejasnostem, přílišné obecnosti, uveďte příčiny zranění a možný mechanismus vzniku zranění.
- Zakreslete do mapky těla všechna zranění, později to může být neocenitelný důkaz pro další řešení pacientovy situace.
- Všimněte si i předchozích zranění, např. hematomů, ran, odřenin, také o nich se ve své zprávě zmiňte.
- Nezapomeňte se zmínit o vzhledu, oblečení a psychickém stavu pacienta.
- Pokud pacienta doprovází někdo z jeho příbuzných, ověřte si, zda se nejedná o násilnou osobu, která zranění způsobila. Není-li tomu tak, je vhodné, když při ošetření bude někdo z pacientovy rodiny, může to přispět k snazší komunikaci a podpořit pacienta.
- **Všimněte si:** typických zranění – tj. obranných zranění na předloktích, hematomů v obličeji a na trupu, zranění hlavy, krku, zad, břicha a případně genitálií.
- **Oceňte pacienta/ku**, že nakonec přišel/přišla.
- **Uznejte, že je opravdu těžké o domácím násilí mluvit, protože ohrožená osoba musí překonat strach, stud...**
- **Kladte otevřené otázky na mechanismus zranění a na popis události.** („Jak se vám to zranění stalo? Povězte mi, co předcházelo zranění. Vypadá to, jako by vás někdo uhodil – jak se to stalo? Lidé, kteří mají tyto potíže, bývají osobami ohroženými násilím ve svých rodinách – dochází k něčemu takovému u vás?“)
- **Nenuťte pacienta k rozhovoru, když nechce**, ale můžete poznamenat, že obdobný typ zranění mívají lidé, kteří byli napadeni někým jiným. Pokud pacient stále nebude chtít o tom hovořit, respektujte to, nabídněte, že až bude chtít, může kdykoliv znova přijít.
- **Podpořte pacienta v názoru, že nemusí snášet násilí, že je správné vyhledat odbornou pomoc.**
- **Pacienta ošetřete.**

Při ošetřování pacienta si můžete všimnout, že se pacient zdráhá o svém zranění hovořit před osobou, která ho doprovází, že se chová nepřírozeně, je na něm vidět strach. V takovém případě je žádoucí zajistit ošetření bez přítomnosti této osoby. Nedovolte, aby doprovázející osoba, která může být osobou násilnou určovala, jak bude probíhat ošetření. Mějte stále kontrolu nad situací a nebojte se být důrazní.

Vše dobře zadokumentujte:

- Zapište popis události tak, jak je pacient sám uvádí. K tomu dopište, že dle vašeho soudu zranění neodpovídá pacientovu vysvětlení (při podezření, že pacient záměrně zkresluje svoji výpověď).
- Při popisu zranění se vyhněte nejasnosti, zobecnění, uveďte příčiny a možný mechanismus vzniku zranění.
- Zakreslete do mapky těla všechna zranění, později to může být neocenitelný důkaz pro další řešení pacientovy situace.
- Všimněte si i předchozích zranění, např. hematomů, ran, odřenin, také o nich se ve své zprávě zmiňte.
- Nezapomeňte se zmínit o vzhledu, oblečení a psychickém stavu pacienta.
- Nezapomeňte poznamenat, kdo pacienta doprovázel a jak se při tom pacient choval.

- **Trvejte na tom, že pacienta ošetříte o samotě, v soukromí.**
- **Nebojte se zeptat, kdo pacienta zranil.**
- **Budte nekompromisní, důrazní a přitom slušní a profesionální.**
- **Sdělte pacientovi, že mu věříte, že může mluvit otevřeně a že dodržíte lékařské tajemství.**
- **Oznamovací povinnost** máte pouze v případech týkajících se osob nezletilých. Tudiž zjistíte-li, že se fyzické útoky v rodině týkají i dětí, musíte věc ohlásit Policii ČR a orgánu sociálně právní ochrany dítěte. Využijte komunikaci prostřednictvím sociální pracovnice vašeho zdravotnického zařízení.

- **Předejte diskrétně pacientovi letáček s adresami pomáhajících organizací.**
- **Před propuštěním pacienta zjistěte, zda se nebojí jít domů.** Zvýšené riziko může signalizovat skutečnost, že násilná osoba je držitelem střelné zbraně, drogově závislá, vyhrožuje zabitím nebo sebevraždou, napadá i děti – v tom případě se zabývejte možností hospitalizace pacienta, nebo zjistěte, zda má rodinu či přátele, k nimž by mohla jít, případně doporučte obrátit se na policii. **Vše je potřeba zadokumentovat!**

Věstník MZČR, částka 3/2006:

Vyplňuje lékař

**DOKUMENTACE
PŘÍPADŮ
DOMÁCÍHO
NÁSILÍ**

(PŘÍLOHA LÉKAŘSKÉ ZPRÁVY)

**ZÁZNAM LOKACE ZRANĚNÍ PŘI PRVNÍM
KONTAKTU S NEMOCNÝM**

Místo, kde jste zjistili poranění, označte na schématu těla šipkou a spojte s příslušným popisem.

Vedle popisku označte také počet zranění stejného druhu.

ÚDAJE O PACIENTOVI:

Jméno:

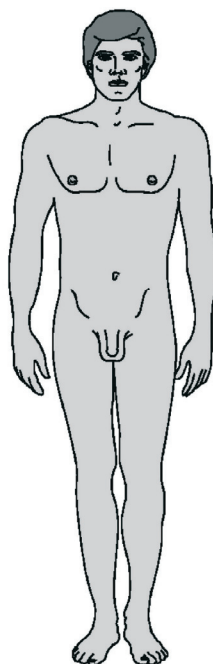
Příjmení:

Rodné číslo:

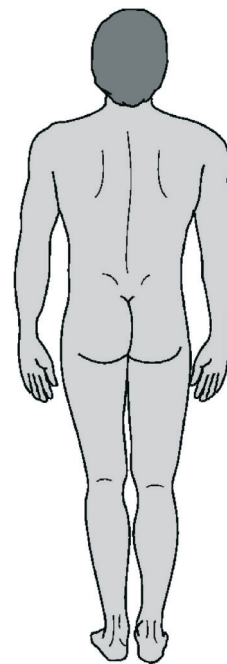
Bydliště:

Datum návštěvy:

Čas návštěvy:

- řezná
- kousnutím
- tržná
- odřenina
- fraktura
- bodná
- stělná
- zhmožděná
- hematom
- jiná

Vyplňuje lékař

**DOKUMENTACE
PŘÍPADŮ
DOMÁCÍHO
NÁSILÍ**

(PŘÍLOHA LÉKAŘSKÉ ZPRÁVY)

**ZÁZNAM LOKACE ZRANĚNÍ PŘI PRVNÍM
KONTAKTU S NEMOCNÝM**

Místo, kde jste zjistili poranění, označte na schématu těla šipkou a spojte s příslušným popisem.

Vedle popisku označte také počet zranění stejného druhu.

ÚDAJE O PACIENTOVI:

Jméno:

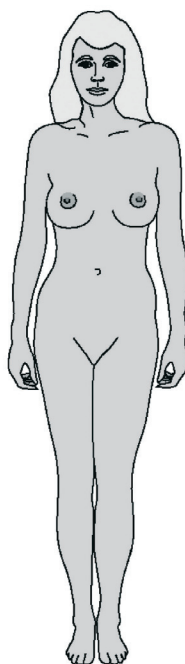
Příjmení:

Rodné číslo:

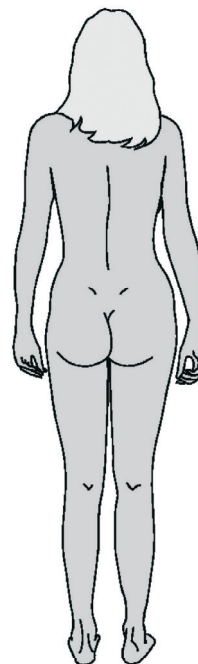
Bydliště:

Datum návštěvy:

Čas návštěvy:

- řezná
- kousnutím
- tržná
- odřenina
- fraktura
- bodná
- stělná
- zhmožděná
- hematom
- jiná

KDE NAJDETE INTERVENČNÍ CENTRA?

IC BRNO

Adresa: Sýpka 1351/25,
Brno-sever, Černá Pole, 613 00 Brno 13,
Tel.: **739 078 078**

IC SOKOLOV

Adresa: Josefa Kajetána Tyla 461,
Sokolov, 356 01 Sokolov 1,
Tel.: **736 514 095**

IC ČESKÉ BUDĚJOVICE

Adresa: Kanovnická 390/11,
370 01 České Budějovice 1,
Tel.: **386 323 016**

IC HRADEC KRÁLOVÉ

Adresa: Kotěrova 847/5, 500 03
Hradec Králové 3,
Tel.: **774 591 383**

IC VYSOČINA

Adresa: Masarykovo náměstí 1205/47,
586 01 Jihlava 1,
Tel.: **567 215 532**

IC LIBEREC

Adresa: Tanvaldská 269,
463 11 Liberec 30,
Tel.: **482 311 632**

IC OLOMOUC

Adresa: Na Vozovce 622/26,
Nová Ulice, 779 00 Olomouc 9,
Tel.: **585 754 736**

IC PARDUBICE

Adresa: Erno Košťála 1015,
530 12 Pardubice 12,
Tel.: **466 260 528**

IC PLZEŇ

Adresa: Cukrovarská 327/16,
301 00 Plzeň 1,
Tel.: **777 167 004**

IC PRAHA

Adresa: Chelčického 842/39,
Praha 3-Žižkov, 130 00 Praha 3,
Tel.: **281911 883**

IC ÚSTÍ NAD LABEM

Adresa: K Chatám 22, 403 40
Ústí nad Labem – Skorotice,
Tel.: **475 511 811**

IC ZLÍN

Adresa: U Náhonu 5208,
760 01 Zlín 1, Tel.: **577 018 265**

IC KLADNO

Adresa: Jana Palacha 1643,
Kladno, 272 01 Kladno 1,
Tel.: **605 765 883**

IC NYMBURK

Adresa: Náměstí Přemyslovců 14/11,
288 02 Nymburk 2,
Tel.: **775 561 847**

IC OSTRAVA

Adresa: 28. října 2556/124,
702 00 Ostrava 2,
Tel.: **597 489 207**

IC HAVÍŘOV

Adresa: Opletalova 607/4,
736 01 Havířov-Šumbark,
Tel.: **739 500 634**